

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра фінансів
(найменування кафедри)

Допущено до захисту
Завідувач кафедри

(підпис)
“ ” _____ 201__ р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня магістра
зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
(шифр та найменування спеціальності)
за магістерською програмою професійного спрямування
Корпоративні фінанси
(назва магістерської програми)

на тему: «Сучасний стан та перспективи розвитку екологічного
оподаткування в Україні»»

Виконавець:

студент 6 курсу 2 групи ФЕФ

Пільщик К.В. _____
(прізвище, ім'я, по батькові) /підпис/

Науковий керівник:

К.Є.Н., ст. викладач
(науковий ступінь, вчене звання)

Мартинюк І.В. _____
(прізвище, ім'я, по батькові) /підпис/

ЗМІСТ

Вступ.....	3
Розділ I. Теоретичні засади екологічного оподаткування.....	6
1.1 Економічна сутність та характеристика екологічного оподаткування.....	6
1.2 Становлення та розвиток екологічного оподаткування.....	17
1.3 Законодавче забезпечення справляння екологічних податків.....	28
Висновки до першого розділу.....	40
Розділ II. Аналіз діючого стану екологічного оподаткування в Україні, 2013-2017 рр.....	42
2.1 Аналіз фіскальної та регулюючої ролі справляння екологічних податків в Україні, 2013-2017 рр.....	42
2.2 Моніторинг надходжень плати за землю в Україні, 2013-2017 рр.....	50
2.3 Оцінювання справляння екологічного податку в Україні, 2013-2017 рр.....	60
Висновки до другого розділу.....	75
Розділ III. Шляхи удосконалення екологічного оподаткування в Україні.....	79
3.1 Прогнозування надходжень від екологічних податків в Україні, 2018-2019 рр.....	79
3.2 Зарубіжний досвід у сфері екологічного оподаткування та можливості його застосування в Україні.....	88
3.3 Стратегії підвищення фіскальної та регулюючої ролі справляння екологічних податків в Україні.....	100
Висновки до третього розділу.....	112
ВИСНОВКИ.....	116
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	
ДОДАТКИ	

Вступ

Актуальність дослідження. На сьогоднішній день увага світового співтовариства направлена не лише на розв'язання економічно-політичних проблем. На перший план виступають кліматичні та екологічні питання. Негативні наслідки для оточуючого середовища від надзвичайних ситуацій техногенного характеру, викидів токсичних речовин у воду та атмосферне повітря, нераціонального використання природних ресурсів не мають меж. Від кожної країни це вимагає пошуку нових та вдосконалення діючих інструментів регулювання негативної діяльності людства, одним з яких є екологічне оподаткування.

Структура економіки України, що розвивалася десятиліттями, не відповідала в багатьох регіонах їх інтегральному потенціалу. При цьому не враховувались об'єктивні потреби й інтереси людей, що там проживали, та економіко-екологічні можливості конкретної території.

Провідними галузями економіки України є енергетика, гірничо- та вугледобувна, хімічна промисловість, машинобудування. Фізично й морально застаріле устаткування в цих галузях обумовило інтенсивне використання енергії, води, землі та частково не контрольовані викиди забруднюючих речовин у всі компоненти природи.

Основним завданням для забезпечення майбутнього людству постає необхідність реорганізація економіки таким чином, щоб промислова діяльність людини повністю інтегрувалася в ефективну екологічну інфраструктуру. Успішний розвиток залежатиме від впровадження раціональної екологічної політики та нових підходів до вирішення глобальних проблем, зокрема запровадження інноваційних економічних механізмів. Одним із дієвих економічних інструментів екологічної політики, що дає змогу вирішувати загальні питання, а також стимулювати скорочення обсягів викидів забруднюючих речовин і формувати у забруднювачів більш свідоме ставлення до природних ресурсів, є екологічні податки.

Об'єктом дослідження виступає процес справляння екологічних податків в Україні.

Предметом дослідження є сукупність фінансово-економічних відносин, що виникають в процесі справляння екологічних податків в Україні.

Мета дослідження. Метою дослідження є аналіз науково-теоретичних положень та розробка практичних рекомендацій у сфері справляння екологічних податків.

Для реалізації мети були поставлені наступні *завдання*:

- розкрити економічну сутність та надати характеристику системі екологічного оподаткування;
- розглянути динаміку розвитку екологічного оподаткування;
- проаналізувати законодавче забезпечення справляння екологічних податків в Україні;
- дослідити фінансову та регулюючу роль справляння екологічних податків;
- проаналізувати динаміку надходжень плати за землю;
- оцінити справляння екологічного податку;
- узагальнити основні положення зарубіжного досвіду у сфері екологічного оподаткування та їх інтеграцію у вітчизняну систему оподаткування;
- сформулювати шляхи удосконалення екологічного оподаткування.

Методи дослідження. Теоретичною та методологічною основою дослідження стали фундаментальні положення, підходи і принципи економічної теорії, теорії оподаткування, роботи провідних вітчизняних і зарубіжних вчених з проблем адміністрування та ефективного оподаткування природоохоронної діяльності, законодавчі й нормативні акти України, які регулюють екологічне оподаткування.

У ході дослідження застосовувалися загальноприйняті методи системного і комплексного дослідження: метод аналізу і синтезу (для визначення системи екологічного оподаткування та її частин), метод порівняння (для зіставлення

фактичних даних звітних та попередніх років), графічний метод (для визначення сучасних тенденцій за допомогою результатів дослідження), історичний (для дослідження еволюційних процесів екологічного оподаткування в Україні), метод логічного узагальнення (при узагальненні основ формування механізму екологічного оподаткування в Україні), а також графічний редактор Microsoft Word та табличний редактор Microsoft Excel.

Інформаційною базою для дослідження слугували законодавчі і нормативні акти України з питань оподаткування, статистичні дані про результати діяльності Державної фіскальної служби України, зведені статистичні дані Державної служби статистики України, звіти Міністерства фінансів України про виконання зведеного бюджету, наукові розвідки вітчизняних та зарубіжних вчених з відповідної тематики, таких як А. Пігу, У. Баумоль, Н. В. Пахомова, Т. П. Галушкіна, О. Л. Кашенко, В. А. Лукьянихина, О. О. Веклич, О. Н. Гаркушенко, О. П. Маслюківська, В. С. Міщенко, С. М. Козьменко, а також результати власних досліджень і розрахунків.

Публікації та апробація результатів дослідження. Прийнята участь у студентській науково-практичній конференції фінансово-економічного факультету “Світ фінансів: сучасні виклики” 1-2 листопада 2018 року, за результатами якої було опубліковано статтю «Зарубіжний досвід справляння екологічного оподаткування» у студентському збірнику кафедри фінансів.

Структура випускної роботи. Дипломна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаної літератури та додатків.

ВИСНОВКИ

На основі проведених у кваліфікаційній роботі досліджень на тему екологічного оподаткування в Україні були зроблені теоретичні висновки та запропоновані шляхи підвищення ефективності справляння екологічних податків.

Дослідивши теоретичні засади та історію розвитку екологічних податків, виявлено, що ефективність екологічного оподаткування в зарубіжних країнах та в Україні відрізняються між собою ступенем впливу держави на регулюючі процеси, відповідальністю платників, власною свідомістю та зацікавленістю населення.

Для того, щоб удосконалити справляння екологічних податків в нашій державі, був проаналізований зарубіжний досвід розвинених країн світу та можливості його застосування в Україні.

Розглянувши роль екологічних податків у структурі доходів Зведеного бюджету та ВВП України, було виявлено, що надходження від цих податків складають незначну частку, тобто їх фінансова роль не реалізується повною мірою.

Оцінка фінансової ефективності рентної плати, екологічного податку та плати за землю показала, що рівень податкових надходжень від цих податків несуттєво впливає на формування дохідної частини Державного та місцевих бюджетів.

Проаналізувавши структуру екологічних податків, ми побачили, що в останні роки виявляється тенденція до збільшення питомої ваги частки плати за землю у розрізі загальної частини надходжень екологічних податків. Такі зміни призводять до позитивної тенденції надходжень від екологічних податків. Найбільшу частку у структурі екологічних податків займає рентна плата, а саме плата за користування надрами.

Екологічні податки не можна назвати основним бюджетоутворюючим джерелом доходів, адже їх фінансова роль в Україні незначна, а надходження

від екологічних податків займають незначну питому вагу у надходженнях до доходів Державного та місцевих бюджетів.

Тому ця сфера потребує удосконалення та підвищення регулювання з боку законодавчих органів задля задоволення інтересів населення та підприємництва.

Дослідивши досвід іноземних країн, можна казати про те, що власну стратегію покращення справляння екологічних податків потрібно формувати з урахуванням досвіду декількох розвинених країн, таких як Франція, Німеччина, Данія, Фінляндія, Великобританія та інші.

Досвід цих країн свідчить про те, що екологічні податки мають бути вагомим інструментом регулювання впливу підприємництва на оточуюче середовище та мати превентивний характер задля зменшення небезпечних викидів у атмосферне повітря та водний фонд.

Аналізуючи існуючу на сьогодні вітчизняну систему екологічного оподаткування, можна прийти до висновку про необхідність у її подальшому розвитку для підвищення впливу держави на виробничі процеси в економіці з метою отримання відповідного еколого-економічного ефекту.

Вітчизняний механізм податкового регулювання у вирішенні екологічних проблем суспільства реалізується не повною мірою, оскільки відповідні норми регулювання, які діють у країнах Європейського Союзу, відсутні у Податковому кодексі України. Варто враховувати можливі ризики екологічного оподаткування: зниження платоспроможності та фінансової стійкості забруднювачів; ускладнення виконання ними податкового законодавства; неможливість повністю або частково зменшити свої податкові зобов'язання з екологічних податків перед бюджетом; додаткові витрати фіскальних органів на адміністрування таких податків; ухилення від оподаткування та незаконна діяльність суб'єктів господарювання – забруднювачів тощо.

Проведений аналіз дав змогу виявити чіткі напрями удосконалення екологічного оподаткування у Україні. Потрібно враховувати особливості та диспропорції сучасного соціально-економічного розвитку при виборі стратегії

для збільшення та укріплення дохідної бази місцевих бюджетів надходженнями від податку на майно.

Для вдосконалення стягування екологічних податків потрібно:

- встановити критерій розмежування сільськогосподарських земель при стягуванні земельного податку на ті, що оброблюються за допомогою традиційних технологій, та на ті землі, що обробляються за допомогою екологічно модернізованого устаткування і які використовуються для органічного виробництва;
- надавати податкові пільги при переході платників на маловідходні та енергозберігаючі технології;
- розширити практику застосування екологічних податків у частині оподаткування рухомих джерел-забруднювачів, відходів (автомобільні шини, акумуляторні батареї, поліетиленові пакети) і джерел забруднення в сільському господарстві (пестициди, добрива);
- встановлювати ставки екологічного податку у такому розмірі, щоб вони були достатніми для забезпечення надходжень екологічного податку для покриття витрат на охорону оточуючого середовища;
- звільнювати від оподаткування підприємств на період їх реконструкції та модернізації з метою підвищення екологічності виробництва;
- оподатковувати шкідливий вплив фізичних та біологічних факторів на навколишнє природне середовище та людину (шум, вібрація, електромагнітне випромінювання);
- підвищити ставки екологічного податку, збільшивши плату за скидання одиниці маси забруднюючої речовини до європейського рівня;
- ввести збір на захист навколишнього середовища;
- встановлювати підвищені норми амортизації основних виробничих природоохоронних фондів;
- заохочувати лісовідновлення, надаючи позики на пільгових умовах та стимулюючи охорони ґрунтів;
- надавати субсидії та створювати угоди по лісозахисту;

- привести у відповідність до європейських стандартів національну модель спостереження та прогнозування антропогенного впливу на довкілля для оцінки регіонального та транскордонного перенесення забруднюючих речовин і парникових газів;
- запровадити акцизний податок за використання стимуляторів росту та антибіотиків, що використовуються у корм тваринам, а також за використання добрив, що погіршують стан земельного фонду.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. А.І. Сурін. Історія економіки та економічних вчень. - М.: Фінанси і статистика, 2001.
2. Тарасюк Г.М. Планування діяльності підприємства. Навч. посібник / Г.М.Тарасюк, Л.І. Шваб – К.: «Каравела», 2003. – 248 с.
3. Податковий облік : [підручник] / В.М. Панасик, С.К. Ковальчук, С.В. Бобрівець. – Тернопіль : Карт-бланш, 2009. – 352 с.
4. Ференс О. Реформування податкової системи України / О. Ференс // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// old.minjust.gov.ua/](http://old.minjust.gov.ua/)
5. Бабін І. Функціональний підхід до систематизації елементів юридичної конструкції податку. // Право України. – 2007. - № 5. – С. 69 - 73.
6. Кучеров И.И. Налоговое право России: курс лекций / И.И. Кучеров. – М.: ЮрИнфоР, 2001. – 360 с.
7. Кучерявенко М.П. Податкові процедури: правова природа і класифікація: монографія / М.П. Кучерявенко. – К.: Алерта; КНТ; ЦУЛ, 2009. – 460 с.
8. Цимбал Т. Я. Правове регулювання податкової системи України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: 12.00.07 / Т. Я. Цимбал; Нац. ун-т держ. податк. служби України. – Ірпінь, 2008. – 18 с.
9. Мараховська Т. М. Податкове стимулювання підприємницької діяльності: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: 08.04.01 / Т. М. Мараховська; Харк. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна. – Х., 2001. – 17 с.
10. Чередніченко Ю. В. Шляхи реформування податкової системи України в трансформаційний період: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: 08.04.01 / Ю. В. Чередніченко; Укр. акад. банк. справи. – Суми, 2004. – 22 с.
11. Литвиненко Є. О. Податкове регулювання розвитку промисловості в Україні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук:

- 08.00.08 / Є. О. Литвиненко; Ун-т Держ. податк. служби України. – Ірпінь, 2009. – 19 с.
12. Мельник В. М. Домінанти податків і оподаткування та забезпечення повноти їх дії: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра екон. наук: 08.00.08 / В. М. Мельник; Державна установа «Інститут економіки та прогнозування НАН України». – К., 2007. – 31 с.
 13. Поддєрьогін А. М. Фінанси підприємств: підручник / А. М. Поддєрьогін, М. Д. Білик, Л. Д. Буряк та ін. – [6-те вид., перероб. та допов.]. – К. : КНЕУ, 2006. – 552 с.
 14. Вишневский В. П. Налогообложение: теории, проблемы, решения / монографія В. П. Вишневский, А. С. Веткин, Е. Н. Вишневская и др. [под общ. ред. В. П. Вишневого] – Д. : ИЭП НАН Украины, 2006. – 504 с.
 15. Основні види екологічних податків та зборів в Європі [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://vuzme.pp.ua/213-osnovn-vidi-ekologchnih-podatkv-ta-zborv-v-yevrop.html>
 16. Податковий кодекс України від 2. 12. 2010 р. № 2755-IV [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Верховної Ради України. - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
 17. Социально-экономический потенциал устойчивого развития : учебник / Под научной редакцией профессора Л. Г. Мельника и профессора Л. Хенса (Бельгия). – Сумы: ИТД «Университетская книга», 2007.
 18. Carbon taxation and fiscal consolidation: the potential of carbon pricing to reduce Europe's fiscal deficits // Vivid economics. – May, 2012. – 161 p.
 19. Pigou A. C. The economics of Welfare: Volume 1 / A. C. Pigou – Cosimo Classics. New York, 2005–412 p.
 20. Шевченко І. В. Екологічне оподаткування: зарубіжний досвід і Україна / І. В. Шевченко // Стратегічні пріоритети. – 2014. – № 2 (31). – С. 56.
 21. Кашенко О. Л. Фінанси природокористування / О. Л. Кашенко. – Суми: Університетська книга, 1999. – 252 с.

22. Конищева Н. И. Ресурсосбережение: экономико-экологический аспект / [Н. И. Конищева, Н. А. Кушникович, Л. В. Рожкова та ін.]. – К. : Наук. думка, 1992. – 212 с.
23. Мельник Л.Г. Економіка природних ресурсів : навч. посіб. / Л. Г. Мельник, І. М. Сотник, О. Ю Чигрин, – Суми: Університетська книга, 2010. – 348 с.
24. Закон України “Про охорону навколишнього природного середовища” № 1264-ХІІ від 25.06.1991 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1264-12/ed20090409/>.
25. Звіт про виконання місцевих бюджетів Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва та Севастополя за 2013 рік / Державна казначейська служба України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://www.treasury.gov.ua/main/uk/doccatalog/list?currDir=212666>
26. Звіт про виконання місцевих бюджетів Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва та Севастополя за 2014 рік / Державна казначейська служба України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/doccatalog/list?currDir=217965>
27. Звіт про виконання місцевих бюджетів Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва та Севастополя за 2015 рік / Державна казначейська служба України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/doccatalog/list?currDir=311513>
28. Звіт про виконання місцевих бюджетів Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва та Севастополя за 2016 рік / Державна казначейська служба України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/doccatalog/list?currDir=359194>
29. Звіт про виконання місцевих бюджетів Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва та Севастополя за 2017 рік / Державна казначейська служба України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/doccatalog/list?currDir=400657>

30. Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень у 2017 році» № 1791-VIII редакція від 20.12.2016. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/card/1791-19/para52>.
31. ВВП України – Індeksi. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://index.minfin.com.ua/economy/gdp/>.
32. Нормативна грошова оцінка сільськогосподарських земель в Україні. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://afo.com.ua/uk/news/2/833>.
33. Статистичні збірники «Довкілля України» 2013-2017рр. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ukrstat.org/uk/druk/publicat/Arhiv_u/07/Arch_dov_zb.htm
34. Статистичні збірники «Викиди забруднюючих речовин та парникових газів у атмосферне повітря від стаціонарних джерел забруднення» 2013-2017рр. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publnav_ser_u.htm.
35. Дедалі більше країн світу впроваджують екологічні податки // Українська енергетика [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ua-energy.org/post/12477>.
36. Статистичний збірник: «Бюджет України 2013». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.minfin.gov.ua/uploads/redactor/files/55c8a7f1923c3.zip>.
37. Статистичний збірник: «Бюджет України 2014». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://195.78.68.18/minfin/file/link/428038/file/Budget%20of%20Ukraine%202014%20\(mfugovua\).pdf](http://195.78.68.18/minfin/file/link/428038/file/Budget%20of%20Ukraine%202014%20(mfugovua).pdf).
38. Статистичний збірник: «Бюджет України 2015». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

- [https://www.minfin.gov.ua/uploads/redactor/files/Budget%20of%20Ukraine%202015%20\(with%20cover\).pd](https://www.minfin.gov.ua/uploads/redactor/files/Budget%20of%20Ukraine%202015%20(with%20cover).pd)
39. Статистичний збірник: «Бюджет України 2016». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.minfin.gov.ua/uploads/redactor/files/Budget%20of%20Ukraine%202016.pdf>.
 40. Статистичний збірник: «Бюджет України 2017». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [https://www.minfin.gov.ua/uploads/redactor/files/Budget%20of%20Ukraine%202017%20\(publish\).pdf](https://www.minfin.gov.ua/uploads/redactor/files/Budget%20of%20Ukraine%202017%20(publish).pdf)
 41. Веклич О. О. Екологічне оподаткування як механізм підвищення конкурентоспроможності національної економіки / О. О. Веклич // Проблеми формування та реалізації конкурентної політики : матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції. – Львів : АртДрук 2013. – С. 36–37.
 42. Серебрянський Д. М. Європейський досвід запровадження та функціонування системи екологічного оподаткування: уроки для України / Д. М. Серебрянський, Ю. В. Ющенко // Вісн. Податкової служби України. – 2009. – № 41. – С. 41–45.
 43. Сутність екологічного оподаткування // МГЕО «Наш дім – Манява» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://manyava.ucoz.ua/publ/sutnist_ekologichnogo_opodatkuwannja/1-1-0-346.
 44. Волковець Т.В. Види екологічних податків, які застосовуються зарубіжними країнами [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/11153/1/14.pdf>.
 45. Шевченко І.В. Екологічне оподаткування: зарубіжний досвід та Україна / І.В. Шевченко // Стратегічні пріоритети: (науково-аналітичний щоквартальний збірник) / На. ін.-т стратегічних досліджень. – Київ, 2014. – № 2(31). – С. 55–60.

46. Мандрик В.О. Екологічний податок в Україні: зарубіжний досвід, сучасні реалії, напрями удосконалення. - [Електронний ресурс] / В.О. Мандрик, У.П. Новак // Науковий вісник НЛТУ України. – 2016. – Вип. 26.6. – С. 20–26. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvnltu_2016_26.6_5.
47. Стратегія Державної екологічної політики України на період до 2020 року. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.menr.gov.ua/content/article/8328?print=true>.
48. Міщенко В. С., Маковецька Ю. М., Омеляненко Т. Л. Інституціональний розвиток сфери поводження з відходами в Україні: на шляху європейської інтеграції. Київ: Ін-т економіки природокористування та сталого розвитку НАН України, 2013. 192 с.
49. Environmental tax statistics // Eurostat. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ec.europa.eu/eurostat/statisticsexplained/index.php/Environmental_tax_statistics.
50. Гаркушенко О. Н. Состояние и перспективы применения экологических налогов в Украине / О. Н. Гаркушенко // Економіка промисловості. – 2013. – № 3 (63). – С. 37–46.
51. Green policies in the EU: A review, EC-IILS joint discussion paper series. № 14. 57 p.
52. The Political Economy of Environmentally Related Taxes, 2006. 19 June. Paris: OECD. P. 10. URL : <http://www.ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=7246&langId=en>.